

Gregor POBEŽIN | IN MEMORIAM
OTMAR ČRNILOGAR
(1931-1999)

»Ne znam puta, ne znam staze, noć me stigla.« (Preradović)

V predalu pisalne mize imam zajeten snop člankov, s katerimi so se različni pisci, med njimi največ primorskih, tako ali drugače spominjali Otmarja Črnilogarja. Zato lahko ugotovim, da mnogi vedo, kdo je bil, kje je živel in kaj je delal. Pa vendar bi lahko dejal, da ga je v resnici malokdo zares poznal. Moj stric je bil, kakor je sam dejal, predvsem duhovnik – in to je bil rad. Jaz sem ga doživljal po svoje in bilo je dobro.

Ko je leta 1989 postumno izšla zbirka člankov in esejev Adama M. Parryja z naslovom *The Language of Achilles and Other Papers*, je uvodno besedo sestavil njegov prijatelj P. Lloyd-Jones in v njej se ga je spominjal predvsem kot človeka, postavnega avanturista, s katerim je bilo življenje zanimivo in razburljivo. Zapisal je: »*Za opis Adamove ustvarjalne poti je strogi angleški pristop ravno pravi. O Adamu pa, menim, moram pisati bolj sproščeno ...*«

Vsi vedo, kdo je bil Otmar Črnilogar. Toda nihče ni poznal mojega strica.

»Adam mi je nekoč dejal, da bi lahko v življenju opravljal le tri poklice: lahko bi bil klasični filolog, pravnik, ali pa reševalec na plaži. Menim, da je imel vse potrebne darove za vse te poklice.«¹

Otmar Črnilogar v Semeniški knjižnici v Ljubljani l. 1956

¹ Iz uvoda P. Lloyd-Jonesa k zbirki esejev *The Language of Achilles and Other Papers*.

»In na koncu, vidiš, napravijo pobožni ljudje še takole,« rečeš in vpneš novi ročaj za sekuro v beštat, vzameš v roke žago, tisto novo, rdečo, ki si jo bil prinesel iz Vipave, ter vžagaš v konec ročaja križ. Pokrižaš svoje delo: ročaj, ki sva ga stesala skupaj to jutro, pod streho klanice v Šebreljah. Gotovo je bilo spomladi, bržkone maja. Toplo je pod streho klanice, pod golo strešno opeko, nad katero svetlo zeleni oreh. Ta daje manj orehov kakor tisti pred hišo, ki je blizu toliko star kakor ti, ker se spominjaš, da si ga pri desetih letih lahko še upognil. Toplo je v mojem srcu, ko gledam tvoje roke, moje roke, kako niso nikoli v zadregi. Tiste tvoje velike, koščene, lepe roke, ki žagajo križ v novi ročaj.

Ampak danes so samo še spomini. Danes se spominjam, kako smo šli enkrat, pozimi, po poti, ki preči strmo pobočje Kovka nad našo hišo. Kdo bi vedel, koliko časa je od tega, jaz sem bil še majhen. Sonce in sneg, ki škripa pod nogami. S seboj si imel fotoaparata, tisto čudovito Eksakto, ki sem jo vedno občudoval. Tako med sprehodom smo se ustavili in si rekel: »Pa če bi ti slikal mamo?« In tega se bom vedno spominjal: najprej si s svetlomerom izmeril pravilno nastavitev zaslonke in mi nato v roke zaupal Eksakto. Čudovita stvar, takole dobiti v roke takšno igračo. Od vsega veselja so se mi tresle roke, ko sem skozi iskalo skušal izostriti sliko in nato pritisnil na sprožilec. In vidim tvoj nasmeh: »Če ne bi jaz nastavil na tako kratek čas, bi bilo na sliki petindvajset mamic, ne samo ena.« Dolga leta zatem si mi Eksakto podaril; še danes jo imam in jo bom vedno imel. Pa bi le raje, da bi bila še vedno tvoja.

Danes so samo še spomini. Spomin, da si bil velik in plemenit. Močan. Kakšno veselje, kadar si prišel in me prijel s tisto veliko dlanjo za hlačni pas ter dvignil vse do stropa. Tako velik in močan, da bi jaz še vedno hotel biti majhen: dvigni me visoko v zrak! Danes je spomin, da si bil neskončno dober. Spominjam se poletja, zadnjega pred mojim študijem, ko sem se - morda prvič - sam odpravljal domov iz Šebrelj, pa si se ponudil, da me zapelješ do Idrije. Tako, na avtobusno postajo. Sedim na sovoznikovem sedežu in te gledam: z eno roko držiš volan, z drugo med vožnjo brskaš po žepu na srajci za cigareto in vžigalnikom. Prižgeš, globoko potegneš in nenadoma je svet za oba lepši - zate, ki rad kadiš, in zame, ki te rad gledam. Steče pogovor, ne vem, morda si me takrat opozoril na etimologijo besede *espoir*, ampak zagotovo si mi takrat dejal: »Samo pomisli, kaj vse lahko narediš iz ene besede.« Potem se pripeljeva v Idrijo, do odhoda avtobusa manjka še kako minuto ali dve. Še eno prižgeš in me sredi pomenka vprašaš: »Mama ti je dala kaj denarja?« »Je.« »Kljub temu. Na.« In mi potisneš v roko nekaj denarja. Kar tako, kakor oče. Potem si stisneva roko, stopim na avtobus in s težavo gledam, kako mirno do konca pokadiš, mi pomahaš in greš počasi k avtu. In meni je grenko, srce mi postaja preveliko in tisti denar me tišči v žepu. Nočem še iti od tebe, še bi se pomenkoval s tabo, o etimologijah, o

glagolu *sympállein* in simbolu, o rimski zgodovini, o privezovanju trte in o tem, kako težko je to z bekami, o tesanju in zidanju in vseh takih rečeh, ki jih veš najbolje.

Otmar Črnilogar: Študija Davida

Od vseh ljudi na svetu je bilo najteže vzeti od mojega strica. Vedno sem dobro vedel, da nima denarja. Pa mi je kljub temu dejal: »Jezikoslovec (laskavo) mora imeti slovar. Tu imaš, kuži si ga in ga s pridom uporablaj.« Ta radodarnost, ta popolna nesebičnost je, to danes vem, lahko prišla le iz izkušnje pomanjkanja. Vem, čeprav tega nisem izvedel od njega, da je še kot deček od gospoda Rejca, ki ga je pripravljaj na vstop v gimnazijo, nekoč dobil kos belega kruha. Čeprav bi v tisti lakoti morda niti cel hleb ne bil dovolj, ga ni pojedel. Pol ga je shranil za mater. Čudovito. In še bolj čudovito je to, da je v svoji dobroti na to dejanje najbrž prvi pozabil. In v njegovem dnevniku iz študijskega leta 1953 berem:

18. 2. 1953: »Etwas herzog! Kmalu bo dva meseca, odkar nimam pare v žepu. In v Ljubljani in na univerzi! O, dobro te razumem, dunajski študent, zakaj nisi mogel često končati študija! Tudi študirati se ne da brez tistega – sine stercore

demonico! – Sama posoda! Počasi človeka še sram zapušča in se zdi, kot bi bil bližnji dolžan posoditi ali – Bog ne daj – dati. ... En suknjič imam in še ta se je začel trgati, pa nič denarja v žepu. Bomo videli, koliko zdržim. »

18. 3. 1953: *»Be, be, vedremo dove va finir questa prova, quest' avventura. Samo zadolžujem se. 50 din tu, 100 tam, zopet 200 tam, a še starega ne morem poravnati. Tiste podobice urejujem – upam, da bom nekaj le zaslužil. Toda kdaj šele bo kaj? Od predvojaške sem tudi nekaj pričakoval, pa noče ničesar biti. Ah! Nil sine magno vita labore dedit hominibus! Toda nil admirari! Nil novi sub sole, láthe biósas!*

Še danes grem v kino – potem ne morem več – nimam primerne obleke. In še nobenega izgleda ni, da bi se kje ponujal izhod iz že kar dolge zagate. Omnia ad maiorem Dei gloriam, etiam haec carentia!«

Ne vem, najbrž je prav iz tega prišla tista izjemna velikodušnost, skoraj bi lahko dejal velikopoteznost. Kadar sva šla, denimo iz Šebrelj, po »gospodarskih« nakupih v Idrijo, nisva nikoli pozabila zaviti v »Nebesa«. Stric na vampe, jaz pa na jetrca. Pa čeprav je bilo kmalu potem doma kosilo. Tisti občutek, da lahko gre, če se mu zljubi, tudi v Nebesa in pelje nečaka »jezikoslovca« na vampe, ga je brez dvoma napolnjeval z zadovoljstvom. Nakupila sva bila vse, čas sva imela in sva ga zapravljala po svoje. Potem sva prešerno razmišljala, kako bi natarja poklicala latinsko, in sva bila sploh v nebesih. Jaz sem bil.

In tisti romantični odnos do denarja. Spominjam se, da sem nekoč prišel mimogrede na obisk v Podrago. Ko sva sedela zunaj na dvorišču, mi je povsem ravnodušno dejal: *»Prejšnji teden sem skuril deset tisoč. «* Presenečen nad zanj nenavadnim slengom ga vprašam: *»In za kaj si jih zapravil?«* *»Ne, ne, prav skuril sem jih. Pomotoma sem jih pograbil v žepu skupaj s prazno škatlico od cigaret in jih vrgel na ogenj. «* In spet tisti nasmeh, ob katerem mi je, da bi se smehljaj, ker je bil lep, in jokaj, ker ga ne bom več videl.

V meni je pustil sledi. *Impressum.* Živeti z njim je bilo dihati modrost in vpijati mir. Opazovati ga pri delu in delati z njim, to je bilo čudovito in bil je čas, ko sem bil prepričan, da je ni stvari, ki je stric ne bi znal. Danes so le spomini, osamljeni utrinki, posamezne podobe, ki kakor da so iztrgane iz kompozicije, morda zaradi njihovega izrednega pomena, morda zato, ker so bili ti utrinki kakor stajanke v dramskem dogajanju. Spominjam se poznega poletja leta 1993, ko sva skupaj zidala škarpo za našo hišo v Šebreljah, da bi povečala vrt. Spominjam se nasvetov: *»Če skalo udariš z macolo postrani, se bo zdobila kakor piškot. Poskusi. «* In: *»Najboljši les za orodje je akacija. Ampak na akacijo nasajajo samo še stari mojstri. «* Delati z njim je bilo čudovito, ker je menil, da lahko človeku zaupa delo, ko mu je enkrat pokazal, kako se stvari streže. In tisti čudoviti popoldnevi po kosilu! Oreh ima v zgodnjem septembrskem poletju najtemnejše, usnjate liste, stric se je zleknil na klop pred hišo v senci oreha in dejal: *»Zabavaj se. Vzemi ključče*

od avta. «Čprav še nisem imel izpita. In mama ni nikoli izvedela, da sem se vozil z motorjem, ker je razumel, kako je s tem. Po enem tednu trdega dela je bila škarpa ulita in oba sva bila vesela in ponosna, stric skoraj bolj otroško zadovoljen kakor jaz. In je dejal: »Podpišiva se. Napiši G. P. in O. Č.« Meni se je zdelo lepše, če bi napisala samo letnico – in sva jo. 1993. Toda zame bo na tisti škarp, zraven letnice, vedno stalo: O. Č. in G. P.

Še lepši so tisti utrinki, ob katerih sem ga doživljal kot misleca. Prvi tak, ne vem, kdaj je bilo, sega nekako v moje otroštvo. Natanko vidim: bilo je pozimi v Šebreljah. Stric je vedno vstajal zgodaj, že pred šesto. Ko sem prikolovratil dol po strmih stopnicah iz spalnice, je že sedel v hiši, peč je bila že topla in bil je zatopljen v svoje delo, prevajanje iz Svetega pisma. V prostoru je še bil jutranji mrak: sedel je za mizo, pred njim knjiga in več slovarjev pod prižgano namizno svetilko, v pepelniku prižgana cigareta. Prostor je bil prepreden s tankim cigaretnim dimom in vonjem po ... po stričevem delu. Tudi njegova delovna soba v Podragi je dišala natanko tako. Takrat sem vedel: tak hočem biti.

Stric je prvi začutil jezikoslovca v meni. Leta kasneje, ko sem imel priložnost sodelovati pri prevajanju izbora iz del Tomaža Akvinskega, mi je bil določen za pregledovalca. Enajstkrat sem se peljal v Podrago, da sva skupaj predelala moj prevod. Enajstkrat sva od jutra do večera sedela pod obokom notranjega dvorišča župnišča v Podragi in delala, razmišljala. Takrat mi je zaupal: »Jaz se ne čutim preveč blizu tej filozofiji – najvišjega uma. Če la hočeš, sem prej avguštiniist in verjamem v najvišje dobro.« Da, najvišje dobro.

Ko sva še kasneje tako sedela, v kuhinji, sva zopet govorila – govorila o najvišjem, o najvišjem dobrem, o Bogu in ljudeh, o jeziku. Veš, kaj je dobro? Kaj je ljubezen? Ljubezen, brezmejna in dobra, si mi rekel, je Bog. Bog, ki vse vidi in vse oprusti. Bog, ki nas je ustvaril in videl, da je dobro. Bog, ki je videl, da so se ljudje obrnili vstran, in je na zemljo poslal svojega sina, da jih odreši. Najvišje dobro. Najvišja ljubezen. In bereva: *ENTÊTE Elohim créait les ciels et la terre, la terre était tohu-et-bohu, une ténèbre sur les faces des eaux. Elohim dit: »Une lumière sera.« Et c'est une lumière. Elohim voit la lumière: quel bien!*

Quel bien! Kako lepo! Nasloniš se, berem, gledaš in vidim, da si ganjen. Bog je videl, da je bila tema, ustvaril je luč, da sveti nad nami. *Quel bien!*

Vse to, vsi ti utrinki in trenutki, to je danes spomin, a bled in nerazpoznaven: žal mi je, da zaprem oči in vidim lik, ki ni podoben tistemu iz spominov. Vidim ga, kako leži na postelji mesec pred smrtjo. Obraz upadel, oči premišljujoče uprte v strop. Vidim ga, kako že peša, in ga vozim v Ljubljano na obsevanja. Vidim, podoživljam najine zadnje ure, zadnje pogovore, zadnji razmislek o življenju: »Vse to trpljenje, misliš, da smemo razmišljati o njegovem smislu? Misliš, da se smemo o tem spraševati?« »Pač, to je moja dolžnost. Jaz moram premisliti svoje življenje in ga oceniti.«

Otmar Črnilogar: Detajl

Sedim ob njegovi postelji, v naročju imam krožnik z nečim močnatim, ne vem več, kaj je bilo. Hranim ga, dajem mu jesti in začuda mu uspe pojesti vse. »*Veliko sem pojedel, kajne?*« *Dobro je bilo.*« Morda zadnje upanje, ampak ve in tudi jaz vem. Že dolgo nima več teka. Dobro je bilo, meni pa silijo solze v oči. »*Imaš kako delo s seboj? Naj te nikar ne zadržujem.*«

Drugi dan moram v Ljubljano, zadržiš me, zopet mi daš denar, malo prej si ga bil dobil od prijateljice. Natanko vidim: stiskal si ga v pesti pod odejo in mi ga dal, ko sva bila sama. Zopet me ta denar boli. Praviš: ob slovesu mora biti kozarček. Daješ mi nasvete za študij, za življenje. »*Tudi kako Aido lahko izpustiš ... Skrbi zase.*« Vse to mi odzvanja v mislih, a tisti hip ne vem, da je to slovo.

Bil si prvi, za katerim sem moral jokati, ker nisem več mogel stiskati zob. Edini si, za katerim še vedno jočem. Bil si prvi, po katerem sem se zgledoval, in si zadnji, ki sem se mu trudil biti podoben. Edini si, ki se ga spominjam vsak dan, prvi si, ki je v meni sprožil razmislek o tem, kaj je bilo dobro, kaj je bilo slabo. Kaj je bilo slabo? Nič, bile so le preizkušnje. Kaj je bilo dobro? Vse je bilo dobro. Slovo? Bilo je slovo, ki je bilo od tebe samo zame, ker si čutil, da se vidiva zadnjič. Jaz nisem in žal mi je. Žal mi je, da nisem bil ob tebi, ko si odšel. A morda je dobro: bilo bi mi prehudo. Danes te vidim: upadel obraz, ki mi govori besede slovesa. Jočem, ker se te ne

morem spomniti tistega, ki si bil, ko sem bil majhen: dvigni me visoko v zrak! Primi me za hlačni pas s svojo močno roko in me dvigni! Srce mi postaja preveliko, nočem iti od tebe, a vendar naju ločuje večnost. Tolažim se: tam nekje je najvišje dobro in ti si tam.

Spominjam pa se vselej: »*O cigareti sanjam. Najhuje mi je, ker ne morem kaditi. Jaz bom še v nebesa vzal cigarete s seboj!*« – »*Pa misliš, da kadijo v nebesih?*« – »*Kje drugje pa kadijo, če ne v nebesih?*«

Danes so le še spomini. Toda: kaj je bilo slabo? Nič. Vse je bilo dobro.

Elohîm voit: quel bien!

IZ BIBLIOGRAFIJE OTMARJA ČRNILOGARJA

Življenjsko delo Otmarja Črnilogarja je bil, kakor je sam poudaril, predvsem duhovniški poklic. Zato lahko njegovemu prispevku pri prevajanju Svetega pisma pripisujemo še toliko večji pomen; sam se je štel za srečnega, da je smel sodelovati in je obenem čutil ponižnost pred močjo in neskončno globino božje besede. Pri prevajanju nove zaveze Svetega pisma je pripravil prevode 1. in 2. pisma Korinčanom; 1. in 2. pisma Timoteju; pisma Titu; pisma Hebrejcem; 1. in 2. Petrovega pisma; 1., 2. in 3. Janezovega pisma, ter Judovega pisma.

Pri prevajanju stare zaveze je pripravil prevod Knjige modrosti in Sirahove knjige; slednja dva prevoda sta na predlog nekaterih primorskih razumnikov v neokrnjeni obliki izšla v samostojni knjigi z naslovom *Knjiga modrosti in Sirahova knjiga*, ki jo je leta 1995 v nakladi 1500 izvodov izdala založba Ognjišče v Kopru. Delo je samo po sebi še toliko bolj zanimivo, ker je opremljeno s perorisbami akad. slikarja Rudija Pergarja.

Med vrsto predavanj in člankov, ki jih je Otmar Črnilogar prispeval za različne revije in časopise, velja omeniti zlasti dve knjižici, pravzaprav knjižno obliko duhovnih vaj, ki jih je prvič vodil v Tinjah in, nazadnje, v ljubljanskem bogoslovju leta 1997. Obe knjižici sta izšli pri Mohorjevi založbi; prva, z naslovom *Hvalite Gospoda, ker je dober*, je – to se mi vsekakor zdi vredno omembe – leta 1994 izšla na prošnjo in prigovarjanje več primorskih razumnikov; drugo, z naslovom *Stati in obstati*, so pri Mohorjevi založbi izdali postumno, leta 1997, v počastitev njegove izredne duhovne širine in srčne dobrote.

Obenem je Otmar Črnilogar pripravil (vsaj) dve interpretaciji Križevega pota, dve pasijonski besedili, od katerih je bilo eno objavljeno v Ognjišču; drugo, ki ga je pripravil ob priložnosti počastitve spomina žrtev povojnega nasilja v Lajšah, še mora biti objavljeno in varno spravljeno čaka na primeren trenutek.